

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

С. Л. ЗУБАТОВ

СТИЛЬ ВИКЛАДАННЯ В ХОРЕОГРАФІЇ

Навчальний посібник

Київ
Видавництво Ліра-К
2019

**УДК 792.3:37.091.3(075)
3910**

Рецензенти:

О. Л. Яценко – художній керівник дитячо-юнацької хореографічної студії імені М. Коломійця «Щасливе дитинство», відмінник освіти України, заслужена артистка України;

О. Д. Помпа – кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри хореографічного мистецтва Київського національного університету культури і мистецтва.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Київського національного університету культури і мистецтва
протокол № 36 від 12.02.2019*

Зубатов С. Л.
3910 Стиль викладання в хореографії : навч. посіб. /
С. Л. Зубатов. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. – 92 с.

ISBN978-617-7748-59-4

У навчальному посібнику автор подає практичні поради і рекомендації, які стосуються різних аспектів викладання хореографічних дисциплін; дає тлумачення поняття «стиль викладання»; характеризує особливості стилю та манери викладання; подає практичні поради щодо застосування знань про стиль викладання та методів навчання у навчальному процесі.

Посібник розрахований на студентів навчальних закладів культури та мистецтва, педагогів-хореографів, керівників аматорських хореографічних колективів.

УДК 792.3:37.091.3(075)

ISBN978-617-7748-59-4

© Зубатов С. Л., 2019
© Видавництво Ліра-К, 2019

ЗМІСТ

	ПЕРЕДМОВА	4
	1 УНІВЕРСАЛЬНІ ПРИНЦИПИ	7
	2 ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СТИЛЮ ТА МАНЕРИ ВИКЛАДАННЯ	19
	3 ВНУТРІШНІ ПЕРЕКОНАННЯ	30
	4 ПОВОДЖЕННЯ ВИКЛАДАЧА	41
	5 ОСОБИСТІТЬ ПЕДАГОГА	56
	6 МЕТОДИ НАВЧАННЯ	73
	ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	89

ПЕРЕДМОВА

Педагогічна праця являє собою особливий вид висококваліфікованої розумової праці, яка має творчий характер і відзначається високим ступенем напруження. Праця викладача – це свідомо, доцільна діяльність з навчання, виховання та розвитку учнів. Викладачеві належить провідна роль у формуванні в учнів професійних знань, вихованні активної життєвої позиції [9].

Вельми специфічний і об'єкт педагогічної праці – не мертвий матеріал природи, а людина з властивими їй індивідуальними якостями, яка перебуває під впливом багатьох факторів і людей, перетворюючих її.

Педагог творить не один, а разом з іншими людьми. Видатний педагог і вихователь В. А. Сухомлинський стосовно цього писав: «Вся тривога, всі прикrostі і все торжество нашої справи в тому і полягає, що скульпторів декілька. Це сім'я і особистість викладача, і дитячий колектив, і книга, і зовсім непередбачені скульптори, скажімо, знайомі, з якими здружила хлопчика вулиця. Якщо б всі ці сили діяли як добре злагоджений оркестр, то наскільки легко творилися б люди!»*

Схильність до викладацької роботи, як правило, проявляється в досить зрілому віці. Педагоги, звичайно, досягають майстерності та досконалості, пропрацювавши 10–15 років, оскільки педагогами не народжуються, а стають під час набуття досвіду, постійного вдосконалення.

У підготовці майбутніх спеціалістів-хореографів багато що визначається особистістю викладача, його професійною та методичною підготовленістю, моральними якостями та загальною культурою.

Роль викладача в сучасних умовах незмірно зростає, до нього ставляться більш високі вимоги. Це обумовлено не тільки процесами, які відбуваються зараз в суспільстві, а й сучасним трактуванням процесу навчання, відповідно до якого учень – не пасивний учасник цього процесу, а його активний суб'єкт.

* Сухомлинський В. А. Бачу людину. Літ.газета. // 1967. – 27 вересня.

Ефективний стиль викладання вимагає від педагога перегляду звичайної стратегії навчання і використання таких методів, які дозволяють звільнити учнів від непотрібних перенавантажень, навчити їх оволодівати знаннями, самостійно набувати та поновлювати їх.

Викладач-початківець навчає учнів, не маючи інколи, уявлення про те, як побудувати заняття, оволодіти аудиторією, розвивати пізнавальну активність учнів, організувати їхню самостійну роботу.

З огляду на це велике значення має існуюча система підвищення кваліфікації викладачів-хореографів. Однак вона не може забезпечити усіх потрібних їм професійних якостей, оскільки спрямована, головним чином, на підвищення теоретичного рівня та на розширення практичних вмінь і навичок викладача в галузі хореографії. І практично не торкається питань, які безпосередньо впливають на ефективність та якість викладання хореографічних дисциплін. Інакше кажучи, на заняттях в основному приділяється увага вивченню безпосередньо хореографічного матеріалу (танцювальних рухів, комбінацій, танцювальних етюдів, композицій і т.ін.), однак мало значення надається тому, як найефективніше подати цей матеріал своїм учням.

Необхідну допомогу викладачеві-початківцю могла б надати й відповідна педагогічна література. Але вона подана в основному статтями та методичними розробками з окремих навчальних питань. Щодо книг – то їх недостатньо.

З названих причин автор, не будучи спеціалістом у галузі педагогіки і психології, взяв на себе сміливість підготувати цей посібник, адресований викладачам хореографічних дисциплін, які не мають практичного досвіду.

Багаторічний досвід роботи в університеті культури і мистецтв та в інституті підвищення кваліфікації працівників культури як викладача, постійний інтерес до педагогічної тематики, а також бажання допомогти молодим педагогам уможливили нашу спробу надати допомогу цій категорії працівників.

Тема «Стиль викладання» широка і багатогранна. Вичерпати її в одній, до того ж, невеликій за обсягом роботі неможливо. І все ж, нам здається, запропонований посібник, в якому автор дає тлумачення поняття «стиль викладання», характеризує особливості стилю та манери викладання, надає практичні поради і рекомендації, які стосуються різних сторін викладання хореографічних дисциплін буде корисним тим, хто хоче знати і оволодівати ефективним стилем викладання. Автор сподівається, що знайомство з його роботою доз-

волить викладачам-початківцям уникнути педагогічних, методичних помилок і зробити своє викладання більш цікавим та продуктивним.

Той факт, що ви тримаєте в руках цей посібник, засвідчує, що ви прагнете навчитися викладати краще. Поставтесь уважно до тих принципів, з якими ви ознайомитеся в цій роботі, і ваше викладання почне вносити зміни в життя.

1

УНІВЕРСАЛЬНІ ПРИНЦИПИ

В роботі педагога головне перемогти безликість та нудьгу, оживлюючи навчальний матеріал власною манерою викладання.

Досвід показує, що в стилі і манері педагога відбивається стиль його роботи, його моральний, культурний і професійний рівень. Недарма французи кажуть: «Стиль – це людина». Педагог в змозі користуватися різними прийомами, створюючи своєрідність стилю. Гарний педагог так і робить, безперервно удосконалює і різноманітнить свій стиль.

Стиль – це засіб досягнення мети, успішного подання змісту матеріалу учням. Те як педагог підносить те чи інше повідомлення чинить приголомшливий вплив на аудиторію. Те як ми передаємо зміст нашого уроку – дуже важливо. Саме про це ми будемо говорити. Як нам уникнути того, щоб дійсно не присипляти учнів.

Ви можете сказати, що всі ваші педагоги були прекрасні? Ми думаємо, що ні. Тоді може всі ваші педагоги були нудними? Теж ні. Що ж це значить? З ким би ми не розмовляли, дуже часто учні кажуть одне і теж: «Чому так нудно в класі!». Хто з нас прокидаючись вранці каже: «Я сподіваюсь, що сьогодні буде нудно». Хто з вас хоче бути нудним? Ми не замислюємося над цим, але іноді ми так робимо.

Нам необхідно робити все від нас залежне, щоб наші учні ніколи б не казали, що ми нудні викладачі. Коли ми говоримо, що людина нудна чи динамічна – ми говоримо про стиль, про те як ми викладаємо.

Кращі викладачі знають, що використання фактора несподіваності, щоб утримати увагу – ключ до успіху всього процесу викладання. Немало викладачів затягує рутину. День за днем вони працюють, нічого не міняючи в своїй манері. Проте, в міру заглиблення в цей курс ми побачимо, що гарні та вправні педагоги вносять елемент різноманітності в кожне своє заняття. Найголовніше – мати у викладанні свій неповторний стиль.

У цій главі ви ознайомитесь з основоположними принципами використання стилю в процесі навчання.

Отже, сім універсальних принципів стилю викладання та донесення змісту до адресата.

ПРИНЦИП № 1

СТИЛЬ – ЦЕ ЗАСІБ, ЗА ДОПОМОГОЮ ЯКОГО ВИКЛАДАЧ ДОНОСИТЬ ЗМІСТ ПРЕДМЕТА ДО УЧНЯ

Стиль застосовується, коли ви берете щось і передаєте комусь. Стиль – це те, як ви передаєте зміст своїм учням. Це зовсім не те, наскільки цінні ваші замітки, чи у вас нудний клас. Це навіть не те, що предмет ваш нецікавий. Стиль – це як. Наприклад, ви проводите заняття і, таким чином, виступаєте своєрідним передавачем інформації. Якщо ж хто із учнів займе ваше місце, а ви його – таким передавачем стане він. Стиль – це жива ланка, зв'язуюча чорнило і папір з плоттю і кров'ю, і ця ланка – викладач. Його праця – донести до учнів зміст предмета. Подати його у такій манері, щоб вони не позіхали і не казали: «Ой, яка нудота! Коли це все скінчиться?». Стиль викладання – це те, як ви подаєте це «щось» комусь.

Тепер уявіть собі, що справи з манерою викладання у вас склалися кепсько. Припустимо, зміст вашого заняття можна розподілити на чотири частини. Проте спочатку ви опускаєте одну, – надто вона нудна, та й не найважливіша, а потім – і другу. Неважливо навіть дві, а чи всі чотири частини спробуєте ви подати своїм учням. У них не виникає зацікавленості. А не зосередивши уваги на предметі заняття, вони не засвоять навіть однієї з частин. Чия ж справа викладати – ваша, чи їх? Звичайно, ваша! Адже ви тримаєте зміст предмета в своїх руках. А вони чекають цього змісту від вас, і тільки ваша справа, уміло володіючи секретами майстерності викладання, правильно донести зміст свого уроку. Викласти його так, щоб він залишився у їхніх головах, дійшов назавжди до їхніх сердець та змінив і життя, і їх самих.

Викладач – це жива ланка між нашими учнями та змістом наших уроків. Наш стиль навчання, так би мовити, надіває на наших учнів світлофільтруючі окуляри, крізь скло котрих вони дивляться на те, що їм подається. Стиль нашого викладання може примусити їх дивитися на матеріал уроку як на щось цікаве, корисне та здатне змінити їхнє життя – або ж як на зовсім протилежне.

Якщо наші обдарування та здібності підкріплюються ефективним стилем викладання – чекайте змін. Наші танцювальні класи, наші аудиторії наповнить зовсім інша атмосфера!

ПРИНЦИП № 2

СТИЛЬ – ОСНОВНЕ, ЩО ВИЗНАЧАЄ БАЙДУЖІСТЬ ЧИ ЗАЦІКАВЛЕНІСТЬ УЧНЯ ДО ПРЕДМЕТА

Як ви думаєте про те, що все ж таки впливає на те, що людина нудна? Це не предмет, це не учень, це навіть не сам викладач. Уявіть собі, що ваш рідний брат – викладач, і вам так завжди добре з ним. Проте учням, яким він викладає, завжди нудно і нецікаво з ним. Він – професор нудьги. Щоб він не викладав, він завжди їх присипляє. Однак це ж ваш брат, і ви любите його, і вам так завжди добре з ним. То як він може бути нудним? Що сталося з ним? І схоже, що це не клас, це не зміст і навіть не та людина, яка викладає.

Що примушує учнів нудьгувати? Я не раз бачив як аудиторія нудилася тоді, як викладали найцікавіші матеріали. Все залежить від манери, стилю викладання! Я спостерігав, як викладач навіває жахливу нудьгу на учнів, з якими повсякчас у нього були дружні, найтепліші стосунки. Що навіває нудьгу? Коли учні волають про допомогу, благаючи своїх викладачів не бути такими нудними? Вони не просять кращого навчального матеріалу чи дружби з боку наставників. Вони, зазвичай, говорять, що їх не задовольняє нежива, суха манера викладання.

Кожен раз, як я бачу позіхання учнів, згадую висловлення: «Позіх можна розцінити як беззвучний крик: «Допоможіть хто-небудь!».

Якби ми замислювалися, чому так багато проблем у студентів? На наш погляд – це тому, що деякі викладачі не вважають, що стиль дуже важливий. Тому учням на заняттях у 75% викладачів нудно.

Зміст заняття не можна охарактеризувати як нудний чи нецікавий. Це всього лише зміст. Учні думають, що у всьому винна тема уроку, але насправді вони реагують на те, як вона їм подається.

Нічим не примітна тема заняття, потрапляючи в руки викладача, практикуючого ефективний стиль навчання, стає значно цікавішою, ніж карколомна тема, але викладена «без вогника».

Якщо застосовується творчий підхід до викладання матеріалу, він починає привертати увагу учнів.

Чарлз Х. Сперджен, один з кращих спеціалістів в галузі комунікації, твердив: «Не просто кидайте в людей зерна знань. Перемеліть їх в муку, спечіть з них хліб і наріжте його. Та й здобрити його медом не завадить».

Чим збираєтеся ви ділитися з учнями найближчими тижнями? Що б це не було, намагайтеся підходити до цього таким чином, щоб зміст не був нудним! Якщо ви згодні з цим принципом, то ви будете шукати творче і цікаве рішення того, як викладати у себе в класі.

ПРИНЦИП № 3
СТИЛЬ ВИКЛАДАННЯ ПЕРЕБУВАЄ У КОМПЕТЕНЦІЇ
УЧИТЕЛЯ. ТІЛЬКИ ВІН МОЖЕ І ПОВИНЕН КЕРУВАТИ
СВОЮ МАНЕРОЮ ПОВЕДІНКИ

Задумайтесь над цим. Хто контролює те, щоб на занятті було нудно чи цікаво? Чи можуть учні зробити заняття цікавим? Ні. За це відповідає педагог. Хто може керувати стилем? Викладач. Тільки він спроможний і повинен керувати своєю манерою поведінки. Викладач відповідає за власний стиль. Тільки йому по силі керувати своєю педагогічною манерою. Тож треба пам'ятати, що ви контролюєте заняття. По ходу уроку ви змінюєте інтонацію, жестикулюєте, використовуєте гумор, наводите приклади, якщо, на ваш погляд, це необхідно. Тільки від вас залежить нудно чи цікаво учням на ваших заняттях. Не від батьків і не від учнів.

Чи виникала у вас думка, мотивована вашими особистими якостями чи ще чимось, що ви не створені для того, щоб застосовувати ефективний стиль викладання? Не покладайтесь на неї. Від природи ви маєте дві якості, виходячи з котрих ви станете застосовувати цей стиль викладання: почуття відповідальності та здатність вибирати.

Згадайте, що ви робили за останній місяць. Спробуйте пригадати ту велику кількість психологічних прийомів, які ви використовували за різних обставин – декотрі з них були сплановані, інші – виникли спонтанно. А тепер подумайте про своє викладання – чи притаманна йому така велика різноманітність виразних засобів?

Якщо це не так, тоді вам треба навчитися більш відповідально підходити до поставленого завдання і продовжувати наполегливо йти вперед! Цікаве викладання не з'являється само по собі – воно повинно бути ретельно сплановане заздалегідь.

ПРИНЦИП № 4

ХАРАКТЕР ВИКЛАДАЧА ВПЛИВАЄ НА ПРОФЕСІЙНИЙ СТИЛЬ. ПРОТЕ ЙОГО ІНДИВІДУАЛЬНИЙ СТИЛЬ ВИЗНАЧАЄТЬСЯ РОЛЛЮ, ЯКУ ВІН ВИБИРАЄ ДЛЯ СЕБЕ

Це найголовніший із універсальних принципів. Він потребує особливої уваги та глибокого осмислення.

Якщо ми погодились, що від стилю викладання залежить зацікавленість чи байдужість вивчаючих предмет, тобто їхнього бажання чи небажання вчитися. І коли ми повинні і можемо на це вплинути. Як слід нам розглядати педагогічну відповідальність, врешті-решт? Адже ніхто із педагогів, йдучи до класу не заявляє: «О, сьогодні вони у мене понудьгують!» Ні один з учнів, заходячи до класу не вигукує: «Ох, не можу дочекатися, щоб сьогодні було найнудніше!»

Чому ми весь час чуємо, що педагог у класі повинен залишатися самим собою? Якщо ви збираєтесь залишатися самим собою, ваші учні будуть позіхати від дзвоника до дзвоника. Тому 3/4 таких викладачів присипляють клас. Коли ви будете вести себе відповідно до своєї суті, заняття ваші будуть нудні весь час. Візьмемо, наприклад, таку ситуацію. Ви зустрічаєте свого давнього знайомого, і у вас зав'язується розмова. Що відбувається, зазвичай, у ході розмови, коли ваш співрозмовник вам надокучив? Варто йому замовкнути, щоб перевести дух – що ви зробите? Зміните тему розмови. Потім, як перепочити захочеться вам, він знову повернеться до попереднього нецікавого вам предмета, і через кілька хвилин ви промовите магічні слова: «Шкода, не встигли договорити, але мені вже пора». І підете. Якщо хтось наганяє на вас нудьгу, ви, варто йому лиш замовкнути, змінюєте тему. Це цілком природно. І навпаки, зовсім не природно, якщо ви спрямовуєте розмову в потрібне вам русло впродовж 45 хвилин.

Як ви гадаєте, яка тривалість репліки одного із співрозмовників під час звичайної розмови? Спостерігаючи за діалогом співрозмовників у різних громадських місцях, ми намагалися вирахувати, як довго людина слухає, перед тим як заговорити. Ми помітили такий проміжок часу. Вгадайте, що у нас вийшло? 15 секунд! Ось це природно. Спочатку ви говорите, потім ваш співрозмовник. Потім знову ви, потім знову ваш співрозмовник. А знаєте, що неприродно? Коли ви говорите протягом 45 хвилин. Якщо ви хочете бути природним, то самі маєте говорити 15 секунд і ваш клас повинен говорити 15 секунд.